

YHDENVERTAISUUS- ja TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Tulkkauspalvelu, vammaisuus, syrjintäolettaja, resurssit

Diaarinumero: YVTLTK/6XX/2018

Antopäivä: XX.XX.2020

Hakija on oikeutettu Kelan tulkkauspalveluun. Hakija katsoi, ettei hän saanut Kelan tulkkiresurssien vuoksi tulkkeja ja Kela syrji häntä. Myös alueellisen resurssoinnin ja hänen asuinpaikkansa vuoksi Kela syrji häntä, koska hänelle ei löydy tulkkia. Kela katsoi, että se on hankkinut riittävästi tulkkausresursseja ja pyrkinyt järjestämään hakijalle tulkkausta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että hakija ei ole esittänyt asiassa sellaista selvitystä, jonka perusteella olisi oletettavissa, että Kelan menettely tulkkausresurssien tai hankinta-alueiden määrittelyn osalta olisi perustunut hänen vammaisuutensa, asuinpaikkaansa tai muuhunkaan hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn. Asiassa esitetyn selvityksen perusteella ei syntynyt sellaista objektiivisesti arvioiden perusteltua olettaa, että hakijaa olisi kohdeltu eri tavoin kuin muita tulkkauspalvelun asiakkaita, jotka ovat hakijan kanssa vertailukelpoisessa asemassa. Näin ollen asiassa ei näiltä osin syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettaa.

Hakija toi myös esiin tulkkitilauksen 19.12.2018, jolloin hän ei ole saanut tulkkia, vaikka vapaana olisi ollut pätevä tulkki Kelan tulkkauspalvelun toisesta asiakasryhmästä. Kelalta saadun tiedon mukaan hakijalle löytyi tulkki hänen tilauksiinsa 19.12.2018. Muiden tulkkitilausten osalta lautakunnalle ei ole esitetty, että vapaana olisi ollut pätevä Kelan hankinnassa hyväksytty tulkki. Näin ollen myöskään tältä osin ei syntynyt syrjintäolettaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta lisäksi totesi, ettei lautakunnan toimivaltaan kuulu tutkia luonteeltaan hypoteettisia kysymyksiä, eikä arvioida yleisellä tasolla jonkin menettelyn tai käytännön yhdenvertaisuuslain mukaisuutta lainkäyttöpäätöksissään. Lautakunta tutki, onko hakijaa syrjitty hakemuksessa tarkoitettussa tilanteessa. Lautakunta katsoi saadun selvityksen perusteella, ettei objektiivisesti arvioiden ole aihetta olettaa, että Kela olisi kohdellut hakijaa hänen vammaisuutensa, asuinpaikkansa tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti. Näin ollen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkäsi hakijan hakemuksen kokonaisuudessaan.

Äänestys (4-1).

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakija on henkilö, jolla on kuulonäkövamma. Hänelle on myönnetty Kansaneläkelaitoksen (jatkossa Kela) tulkkauspalvelupäätöksellä oikeus saada Kelan tulkkauspalvelun kautta tulkkauspalvelua. Hakija on jäänyt usein ilman tulkkausta.

Hakijan vaatimukset

Hakija vaatii, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaa Kelalle asiassa huomautuksen.

Hakijan perustelut

Hakija katsoo tulleen syrjityksi kuulonäkövammansa ja asuinpaikkansa vuoksi, koska Kela ei löydä tulkkiä hänelle. Kela rikkoo tulkkauspalvelulain ja yhdenvertaisuuslain velvoitteita, koska Kela on hankinnassaan määritellyt hankittavan palvelun ehdot niin, että hakija asetetaan kuulonäkövammaisena tulkkauspalvelun käyttäjänä huonompaan asemaan silloin, kun hän tarvitsee kirjoitustulkkausta. Hankintalain 108 § ei toteudu.

Tulkkausresursseja oli aiemmin paremmin ennen vuoden 2018 sopimuskautta. Kela saattaa ilmoittaa hänelle jo kuukautta etukäteen, jos hänelle ei löydy tulkkiä, eikä jatka enää tulkin etsimistä. Hänelle välitetään lisäksi vain yhdeltä hankinta-alueelta tulkkeja.

Hakija on jäänyt usein ilman tulkkausta. Hakija kertoo jääneensä 19.12.2018 ilman tulkkiä, vaikka vapaana on ollut pätevä tulkki, joka ei ole kuitenkaan Kelan hankinnassa tullut valituksi kuurosokeiden kirjoitustulkkaukseen.

Hakija vetoaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätökseen (antopäivä xx.xx.2017, Dnro 2xx/2017), YK:n yleissopimukseen vammaisten ihmisten oikeuksista, kohtuullisiin mukautuksiin, positiiviseen erityiskohteluun sekä viranomaisen velvollisuuteen edistää yhdenvertaisuutta.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan perustelut

Kela noudattaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan xx.xx.2017 antamaa päätöstä (Dnro 2xx/2017), minkä johdosta asiakkaalle voidaan hänen pyynnöstään välittää myös toisen vamma ryhmän tulkki, jos oman vamma ryhmän tulkkiä ei ole tilaukseen saatavana. Tällöin edellytyksenä on myös, että asiakas kokee saavansa tarpeeksi laadukasta tulkkausta tulkilta, jolla ei ole asiakkaan oman vamma ryhmän erityisosaamista, eli esimerkiksi kuulonäkövammaisen asiakas kokee voivansa käyttää tulkkiä, joka tulkkaa kuulovammaisten menetelmillä. Toisen vamma ryhmän tulkki voi tulkata vain niillä menetelmillä, joita hän on tullut hankinnassa valituksi tuottamaan.

Asiakas on vuonna 2018 tehnyt yhteensä 284 tulkkaustilausta, joista 62 tilaukseen ei löytynyt tulkkia ja 32 tilausta peruttiin asiakkaan aloitteesta. Asiakas on siirtynyt kuulonäkövammaisten asiakasryhmään 9.11.2018 alkaen, jonka jälkeen joulun ja uuden vuoden aikaan asiakkaan palvelunjärjestämisessä ilmeni haasteita, jolloin pyhien vuoksi tulkkien saatavuus oli tavanomaista heikompaa.

Vuoden 2019 kevään palvelun järjestämiseen on vaikuttanut se, että pohjoiselta hankinta-alueelta poistui kaksi kirjoitustulkkia sekä yksi tulkki oli pidempään poissa. Tilanteen korjaamiseksi Kela on tehnyt suorahankintoja kesällä 2019 ja resurssivaje on nyt täytetty 31.12.2020 saakka. Lisäksi asiakkaalle on 21.8.2019 luotu välitysjärjestelmään kuulonäkövammaisen asiakasprofiilin lisäksi kuulovammaisen asiakasprofiili. Tämän muutoksen myötä hakijan tulkkilistalle voidaan lisätä myös tulkkeja, jotka ovat tulkkauspalvelun hankinnassa tulleet valituiksi tuottamaan kuulovammaisten kirjoitustulkkausta, mutta eivät kuulonäkövammaisten kirjoitustulkkausta.

Lähtökohtana on, että tulkki järjestetään mahdollisimman lähellä tulkkaustarvetta, mutta tästä voidaan kuitenkin poiketa, mikäli tulkkia ei voida välittää lähipalveluperiaatteen mukaisesti. Hakijalle voidaan siis välittää tulkki sekä Pohjoiselta että Keskisen hankinta-alueelta.

Tulkkien tulee avata kalentereihinsa tulkkiaikaa neljäksi viikoksi eteenpäin. Tästä syystä tilausten välityksessä nähdään tulkkien käytettävyyttä jo kuukauden päähän. Asiakkaan tilaukseen tulee kuitenkin etsiä tulkkia kaikilla käytössä olevilla keinoilla niin pitkään kuin se on tilauksen ajankohta ja sisältö huomioon ottaen on mahdollista.

Tarvittavan tulkkaustyön määrää on arvioitu tulkkauspalvelun käyttöasteen perusteella ja palvelun käytön on arvioitu kasvavan vuosittain kaikissa asiakasryhmissä. Laskennassa on otettu huomioon sekä toteutuneiden tulkkaustuntien määrät että tilaukset, joihin ei ole löytynyt tulkkia. Kela on hankkinut pohjoiselle hankinta-alueelle tarvittavan määrän tulkkiresursseja. Kela on myös tehnyt muita järjestelyitä ja voi tehdä lisähankintoja resurssien varmistamiseksi. Kela on arvioinut, että suorahankinnan edellytykset hakijan palvelun järjestämiselle eivät täyty. Kela kuitenkin seuraa edelleen asiakkaan palvelun järjestymistä ja suorahankintapyyntö otetaan uudelleen käsittelyyn ilman erillistä uutta pyyntöä, mikäli asiakkaan palvelua järjestettäessä käy ilmi, että suorahankinnan toteuttamista olisi syytä arvioida uudelleen.

Hankinnassa on otettu huomioon palvelun yhdenvertaisuus ja tasapuolisuus alueittain ja asiakasryhmittäin. Palvelua järjestettäessä huomioidaan palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltänsä ja kulttuuritaustansa. Pyrkimys on ollut, että myös tämä sopimuskausi täyttää tulkkauspalvelulain tarkoituksen edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Kela katsoo, että tulkkauspalveluiden hankinta sopimuskaudelle 1.11.2017-31.12.2019 lisähankintaoptioineen on ollut lainmukainen.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen kuulonäkövammaansa tai asuinpaikkaansa liittyvän syyn perusteella, kun vastaaja ei ole välittänyt hakijalle tulkkia hänen tulkkitilauksiinsa.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty.

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Lain 15 §:n 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä

tämän ryhtymään kohtuullisessa määrääjassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi. Lautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta

Hakija on vaatinut, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaisi Kelalle asiassa huomautuksen. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tehtävistä yhdenvertaisuuslain alalla on säädetty kyseisen lain 20 §:ssä. Lautakunnalla ei ole säännöksen perusteella toimivaltaa antaa huomautuksia.

Yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan kyseisen lain tarkoituksena on muun muassa tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Hallintolain (434/2003) 7 §:n 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolain esitöiden mukaan palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellinen hoitaminen merkitsevät sitä, että asiointi tulee voida tapahtua sekä hallinnossa asioivan että viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästäen. (HE 72/2002 vp s. 57.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että se voi tutkia hakemuksen vaatimuksena kieltää Kela jatkamasta tai uusimasta syrjintää ja siten kysymyksen siitä, onko Kela syrjinyt hakijaa hakemuksessa tarkoitettulla tavalla, vaikka lautakunnalla ei ole toimivaltaa asettaa asiassa hakijan vaatimaa seuraamusta ottaen erityisesti huomioon edellä mainittu yhdenvertaisuuslain tarkoitus, hallintolain palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellisen hoitamisen periaate.

Syrjintäolettan syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettan syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettan syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Hakija katsoo, ettei hän ole saanut Kelan tulkkiresurssien vuoksi tulkkeja ja Kela syrjii häntä. Myös alueellisen resurssoinnin ja hänen asuinpaikkansa vuoksi Kela syrjii häntä, koska hänelle ei löydy tulkkia. Hakija on myös tuonut esiin Kelan käytännön siitä, että jos tulkkia ei ole löytynyt, ilmoitetaan siitä kuukausi etukäteen.

Kela on katsonut, että se on hankkinut riittävästi tulkkausresursseja ja pyrkinyt järjestämään hakijalle tulkkausta.

Hakijan esiin tuoma yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan xx.xx.2017 antama päätös (YVTltk 2xx/2017) on koskenut tulkkien koulutusvaatimuksia. Helsingin hallinto-oikeus on xx.xx.2010 antamallaan päätöksellä (dnro 004xx/18/1205, lainvoimainen) hylännyt Kelan valituksen asiasta. Lautakunta katsoi, että hakijaa oli syrjitty, koska Kela ei ollut joutanut tulkkien koulutusvaatimuksista ja Kela oli asettanut kuulonäkövammaisen hakijan epäedullisempaan asemaan kuin näkevät kuulovammaiset tulkkauspalvelun asiakkaat. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että tässä käsiteltävässä asiassa ei ole kuitenkaan kyse tulkkien koulutusvaatimuksista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakija ei ole esittänyt asiassa sellaista selvitystä, jonka perusteella olisi oletettavissa, että Kelan menettely tulkkausresurssien tai hankinta-alueiden määrittelyn osalta olisi perustunut hänen vammaisuutensa, asuinpaikkaansa tai muuhunkaan hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn. Asiassa esitetyn selvityksen perusteella ei ole syntynyt sellaista objektiivisesti arvioiden perusteltua olettamaa, että hakijaa olisi kohdeltu eri tavoin kuin muita tulkkauspalvelun asiakkaita, jotka ovat hakijan kanssa vertailukelpoisessa asemassa. Näin ollen asiassa ei näiltä osin ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettamaa.

Hakija on myös tuonut esiin tulkkitilauksen 19.12.2018, jolloin hän ei ole saanut tulkkia, vaikka vapaana olisi ollut pätevä tulkki Kelan tulkkauspalvelun toisesta asiakasryhmästä. Kelalta saadun tiedon mukaan hakijalle on löytynyt tulkki hänen tilauksiinsa 19.12.2018. Muiden tulkkitilausten osalta lautakunnalle ei ole esitetty, että vapaana olisi ollut pätevä Kelan hankinnassa hyväksytty tulkki. Näin ollen myöskään tältä osin ei ole syntynyt syrjintäolettamaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta lisäksi toteaa, ettei lautakunnan toimivaltaan kuulu tutkia luonteeltaan hypoteettisia kysymyksiä, eikä arvioida yleisellä tasolla jonkin menettelyn tai käytännön yhdenvertaisuuslain mukaisuutta lainkäyttöpäätöksissään. Lautakunta tutkii, onko hakijaa syrjitty hakemuksessa tarkoitettussa tilanteessa. Lautakunta siten katsoo, ettei kyseessä ole myöskään ollut yhdenvertaisuuslain kohtuullisten mukautusten epääminen, yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuuden tai positiivisen erityiskohtelun rikkominen.

Johtopäätös

Edellä todetuin perustein yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo saadun selvityksen perusteella, ettei objektiivisesti arvioiden ole aihetta olettaa, että Kela olisi kohdellut hakijaa hänen vammaisuutensa, asuinpaikkansa tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti. Näin ollen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakijan hakemuksen kokonaisuudessaan.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

(Äänestys 4-1)

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 1, 2, 5, 8, 9, 10, 13, 15, 20 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010) 5 ja 10 §

Hallintolaki (434/2003) 7 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Pirkko Mahlamäki (eri mieltä), Anna Moring, Jukka Siro ja Milka Sormunen. Asian esittelijä Julia Puumalainen.

Äänestyslausuma

Jäsen Pirkko Mahlamäen eriävä mielipide:

Välillisenä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetun lain (133/2010, jäljempänä tulkkauspalvelulaki) 5 §:n mukaan oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on

kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.

Tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaan Kansaneläkelaitos voi järjestää tulkkauspalvelun joko tuottamalla palvelun itse tai hankkimalla sen muilta palveluntuottajilta. Kansaneläkelaitoksen tulee järjestää tulkkauspalvelu kokonaistaloudellisesti edullisimmin, huomioiden samalla asiakkaiden yksilölliset tarpeet. Vaativissa tulkkaustilanteissa palvelu voidaan järjestää siten, että käytettävissä on kaksi tai useampia tulkkeja. Tulkkauspalvelua järjestettäessä on otettava huomioon palvelunkäyttäjän toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Syrjintäolettamien syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä olettamien syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettava syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Hakija katsoo, ettei hän ole saanut Kelan tulkkiresurssien vuoksi tulkkeja ja Kela syrjii häntä. Myös alueellisen resurssoinnin ja hänen asuinpaikkansa vuoksi Kela syrjii häntä, koska hänelle ei löydy tulkkeja. Hakija on myös tuonut esiin Kelan käytännön siitä, että jos tulkkeja ei ole löytynyt, ilmoitetaan siitä kuukausi etukäteen.

Kela on katsonut, että se on hankkinut riittävästi tulkkausresursseja ja pyrkinyt järjestämään hakijalle tulkkausta. Asiassa annetun selvityksen mukaan hakijan tarvitsemaa tulkkausmenetelmää, kirjoitustulkkausta, tuottavia tulkkeja ei ole ollut alueella saatavissa. Resurssin puutetta on pyritty korjaamaan usein eri keinoin, mutta hakija on silti jäänyt useasti ilman tulkkeja. Kelan käytäntö tilanteen korjaamiseksi mm. suoraan hankintoja käyttämällä on ollut tämän asiakkaan tilanteessa joustamaton, eikä sitä sovellettaessa ole otettu huomioon kuulonäkövammaisten yksilöllisiä tarpeita tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaisesti.

Asiaa arvioitaessa on myös otettava huomioon, että tulkkauspalvelun järjestämisessä on kyse julkisen vallan käytöstä ja perustuslain 22 §:n julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi huomioitavaa on perustuslain 22 §:n mukainen perus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinnan periaate ja tulkkauspalvelulain tarkoitus sen 1 §:n mukaisesti edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Katson, että sinänsä hyväksyttävän, hankinnan noudattamiseen liittyvän tavoitteen saavuttamiseksi käytetty keino ei ole ollut asianmukainen ja tarpeellinen yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Se seikka, että kirjoitustulkkauksen saatavuutta on sittemmin alueella parannettu suoraan hankinnoin myös tämän asiakkaan kohdalla, ei anna aiheutta muuttoa valituksen kohteena olevien tilanteiden arvioita.

Katson, että Kela ei ole tulkkauspalvelulain 10 §:n mukaisesti huomionut hakijan toiveita ja yksilöllisiä tarpeita tulkkauspalvelua järjestettäessä, ottaen huomioon kuulonäkövammaisen henkilön tulkkauspalvelun luonne subjektiivisena oikeutena. Asiassa on myös huomioitava korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussaan 12.1.2018 (KHO 2018:16) antama linjaus siitä, että henkilökohtaisen avun luonteesta subjektiivisena oikeutena seuraa, ettei henkilökohtaista apua saa järjestää siten, että sen käyttö järjestämistavan vuoksi tosiasiallisesti estyy.

Edellä esitetyin perustein katson, ettei Kela ole kyennyt kumoamaan asiassa syntynyttä syrjintäolettaa. Näin ollen katson, että Kela on välillisesti syrjinyt hakijaa niin, että hän on joutunut epäedullisempaan asemaan kuulonäkövammaisuutensa perusteella.